

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька обласна військова адміністрація
Хмельницька обласна рада
Департамент освіти і науки Хмельницької обласної військової адміністрації
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Центр дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при
Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка
Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України
Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Державний архів Хмельницької області
Ярмолинецька селищна рада
Ярмолинецька центральна бібліотека

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

МАТЕРІАЛИ ІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(селище Ярмолинці, 27 червня 2025 р.)

Хмельницький
2025

II всеукраїнська науково-практична конференція

УДК 908(477.43)(I-21/22)-029:93/94(062.552)

I 90

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Хмельницької обласної організації НСКУ
(протокол № 2 від 16. 06. 2025 р.)

Рецензенти:

Ю. Зінько, к. і. н., доц., декан історичного факультету Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського;

Р. Маньковська, д. і. н., проф., заступник голови НСКУ.

Редакційна колегія:

А. Шутяк, Ярмолинецький селищний голова (співгол.); **В. Адамський**, к.і.н., доц., доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, в. о. голови Хмельницької обласної організації НСКУ (співгол.); **В. Прокопчук**, д.і.н., проф., член президії Хмельницької обласної організації НСКУ (заст. співгол.); **Ю. Хоптяр**, к.і.н., доц., доцент кафедри археології, спеціальних історичних та правознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка (заст. співгол.); **Ю. Блажевич**, к.і.н., доц., голова Хмельницької міської організації НСКУ; **К. Бурдуваліс**, директор Державного архіву Хмельницької області; **А. Гуменюк**, директор ПП «Редакція газети «Вперед»»; **І. Драгомерецька**, начальник відділу економічного розвитку та інвестицій апарату Ярмолинецької селищної ради; **О. Завальнюк**, д.і.н., проф., керівник Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, **О. Комарніцький**, д.і.н., проф., заступник декана іст. факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, заступник голови Хмельницької обласної організації НСКУ; **О. Слободян**, директор Ярмолинецької центральної бібліотеки Ярмолинецької селищної ради; **К. Чабан**, директор Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки, заступник голови Хмельницької обласної організації НСКУ.

I 90 Історія міст і сіл Хмельниччини: матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції (селище Ярмолинці, 27 червня 2025 р.) / [ред. кол.: А. Шутяк (співгол.), В. Адамський (співгол.), В. Прокопчук (заст. співгол.), Ю. Хоптяр (заст. співгол.), Ю. Блажевич, К. Бурдуваліс, А. Гуменюк та ін.]. Хмельницький: ФОП Стрихар А. М., 2025. 550 с.

У збірнику публікуються повідомлення, виголошені авторами в якості доповідей на II всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія міст і сіл Хмельниччини», в яких розкрито політичні, економічні, соціальні, культурно-освітні аспекти історії рідного краю.

ЗМІСТ

**ВІТАЛЬНІ СЛОВА УЧАСНИКАМ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Шутяк А. Шановні учасники конференції! Шановні гості!	3
Адамський В. Шановні учасники конференції! Дорогі красзнавці!	6

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Шутяк А. Становлення Ярмолинецької громади та її життєдіяльність в умовах воєнного стану	8
Єсюнін С. До історії залізничної лінії Ярмолинці – Вікторія – Лісоводи – Закупне – Гусятин	18
Завальнюк О. Містечко Ярмолинці в контексті збройної боротьби за Українську державність на Поділлі у 1919–1920 рр.	31
Прокопчук В. Микола Михайлович Любинський з Ярмолинеччини – міністр УНР	43
Олійник М. Антибільшовицький рух опору на Хмельниччині в 1920-х роках	54
Хоптяр Ю., Хоптяр А. Боротьба ОУН-УПА на Поділлі 1941–1944 років (на матеріалах Ярмолинецького району).	62
Григоренко В., Григоренко О. Життя в ім'я національної освіти і науки – Анатолій Сергійович Хоптяр	68
Філінюк А., Григоренко В. Династія Гжегожевських-Степанишених у розвитку освіти та культури Ярмолинеччини в XX – на початку XXI століть	79
Гуменюк А. Висвітлення теми російсько-української війни у локальних медіа на прикладі газети «Вперед» (2022–2023 рр.)	95
Драгомерецька І. Ярмолинецька громада в умовах викликів сьогодення	106

СЕКЦІЯ 1

**ІСТОРИОГРАФІЧНО-ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА І
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ МІСТ І СІЛ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Сердуніч Л. До питання національного образу українця	117
Максімова Ж. Спадщина ксьондза Калинського	125
Задорожнюк А. Вартан Григорян – визначний дослідник вірменських пам’яток Поділля	131
Храпак П. Перегляд історії міст і сіл – об’єктивна необхідність	137
Олійник Ю. З історії Ярмолинецького архіву (1932–1980 рр.)	143
Легун Ю., Кравчук О. Маловідома рецензія І. Губаржевського на працю «1000 крилатих виразів української літературної мови» (1965 р.)	148
Кулибчук В. Дитинство в тіні голодомору на Шепетівщині (за матеріалами Музею пропаганди)	156
Радецька А. Освітнянська періодика Ярмолинецьчини у фондах наукової бібліотеки	163
Стрельбицька Н., Халайцан В. Палацово-паркові комплекси Ярмолинецьчини через призму історії та мистецтва	170
Куфльовський В. Герольдія і суспільство	176

СЕКЦІЯ 2

ІСТОРІЯ МІСТ І СЕЛИЩ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ. МИНУЛЕ СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ОБЛАСТІ

Коржик С. Кудинка: 515 років історії Подільського села та роду Велічків	184
Швець М. Ярмолинці	211
Муляр А. Інфраструктура та забудова міста Старокостянтинів у пореформенний період (1862–1892 рр.): виклики та особливості	219
Галус О. Село Юхимівці: історико-географічний огляд ...	231
Байдич О., Лавринчук В. На межі двох губерній: село Індики від першої згадки до початку ХХ століття	238
Синиця Н. Село Котюржинці над Бужком	246
Зелінський Р. Село Теліжинці в статистичних документах початку ХХ століття	253
Романюк О. Михайлівка	258

СЕКЦІЯ 3

ВИЗНАЧНІ ПОДІЇ МИНУВШИНИ КРАЮ

Захар'єв (із Ватралів) В. Один з епізодів перебування Войска Мархоцького в Ярмолинецькому ключі	271
Гурська К. Домові війни Новокосянтинівщини: Східний фронт	281
Слободян О. Столітня історія Ярмолинецької центральної бібліотеки	301
Мороз Г. Кучманський шлях на Ярмолиниччині	312
Федоров О. Давні цвинтарі – кам'яний літопис минулого	324
Комарніцький О., Комарніцька Л., Комарніцький В. Соціально-економічне становище Великовірменської сільської громади у другій половині XIX ст.	335
Адамський В. Ярмолинецький виконком громадських організацій в системі владних інституцій у 1917 році	346
Лозовий В. Суспільно-політична ситуація на Ярмолиниччині в період Директорії УНР (1918–1920 рр.).	361
Яблонський В. Єврейська громада Теофіполя в подіях Української революції 1917–1921 рр.	369
Завальнюк К., Лазаренко В. Бойові шляхи отаманів Бернадських та Гальчевського на Вінковеччині	378
Полухович Д. Чи дійсно у 1924 р. місцева влада хотіла знести Сатанівський замок? Спростування усталеної історичної помилки	385
Долінська Л. Колективні господарства Деражнянщини: історія створення та занепаду (на прикладі с. Богданівці, с. Нижнє, с. Новосілка)	393
Крушельницький М., Осецький Й. Політичні репресії радянського режиму в селі Солобківці у 20–40-х рр. XX ст.	405
Онищук О. Репресивна політика сталінського тоталітарного режиму у 30-ті роки XX століття на прикладі сіл Малівецького старостинського округу	414
Кохановський О. Особливості культурного життя на Деражнянщині у другій половині XX ст.	421

СЕКЦІЯ 4

ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ, ВІДОМІ ЛЮДИ,
ГЕРОЇ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Федорович Л. Польська родина Орловських на Ярмолинеччині	430
Трембіцький А. Модест Левицький – дослідник пам'яток Подільської старини	442
Мовчан Н. Видатний подолянин академік Феофіл Яновський (до 165-річчя від дня народження)	452
Завальнюк К. Я. В. Гальчевський (1894–1943) і Ярмолинеччина	458
Кабачинська С. Зінків, друга половина ХХ сторіччя: люди, які уособлювали час	464
Гжимайло Ю. «Науки славнії сини життя своє присвячують Вітчизні...»	473
Бочуля М. Слідами ескулапа: медична діяльність Івана Пастушина на Поділлі	484
Левандовська Л. Свідок століття: життєвий шлях вчителя Леоніда Левандовського як дзеркало історії Ярмолинеччини	490
Шклярук К. Життєвий та професійний шлях Михайла Петровича Бойчака – генерал-майора медичної служби (до 75-річчя з дня народження)	497
Соловей М. Октавіан Коханко – керівник і організатор професійно-технічної освіти на Хмельниччині у 80-90-х рр. ХХ ст.	510
Блажевич Ю., Ващук Н. Професія без права на помилку (ратні подвиги сапера Дмитра Шеремети)	522
Філіппенко З. Йому назавжди 47... ..	536

За багаторічний внесок у справу підготовки висококваліфікованих фахівців для різних галузей освіти, науки і виробництва, становлення й розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка мені присвоєно почесне звання «Заслужений професор» КНУ ім. Т. Шевченка.

Усіма цими успіхами я також щиро завдячую моїй дорогій родині – дружині Цудзевич Нелі Степанівні, чудовому лікареві й педагогу, яка зі мною поруч із 1966 року, донькам Людмилі й Ніні, які закінчили Київський національний університет імені Тараса Шевченка й успішно працюють за фахом.

Автор Ю. Г. – Як уже згадувалося вище, саме за цикл наукових робіт і монографію «Ксенобіотики: накопичення, знешкодження і виведення з живих організмів» Борис Олександрович Цудзевич удостоєний 2013 року звання лауреата премії ім. Т. Шевченка Київського національного університету і нагороджений орденом «За заслуги» III ст.

Б. О. Цудзевич працював в славному університеті, який став для нього рідною Берегиною до 2014 року.

Помер видатний вчений-біолог 12 жовтня 2015 року у Києві.

УДК 929-051ПастушинІ.:61(477.43)

Максим Бочуля,
м. Хмельницький

СЛІДАМИ ЕСКУЛАПА: МЕДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ПАСТУШИНА НА ПОДІЛЛІ

У статті представлено життєвий і професійний шлях Івана Петровича Пастушина, який зробив вагомий внесок у розвиток медицини в Україні. За 60 років своєї кар'єри він опублікував 56 наукових праць і запропонував 26 цінних раціоналізаторських ідей. У 1975 р. побачила світ його книга «Крововиливи в мозочок», яка стала важливим джерелом інформації для лікарів, присвяченим тематиці судинних уражень головного мозку. Іван Петрович виступив засновником нейрохірургічної служби в Хмельницькій обласній лікарні, надаючи шанс на одужання тисячам пацієнтів. Його високий професіоналізм і чуйне ставлення до хворих були відзначені численними нагородами, серед яких медаль імені Н. Н. Бурденка.

Ключові слова: «Крововиливи в мозочок», заслужений лікар УРСР, Іван Пастушин, Михайлівська районна лікарня, нейрохірургія, Облздоров'я, Хмельницька обласна лікарня.

Історія медицини в Україні сповнена видатних постатей, які суттєво вплинули на розвиток охорони здоров'я та лікувальної практики. Серед них особливе місце посідає І. П. Пастушин – лікар, який присвятив свою діяльність не лише лікуванню пацієнтів, але й активному впровадженню сучасних медичних методів і знань у регіоні Поділля. Його робота стала визначним кроком у розвитку медичної науки в цьому краї, адже вона гармонійно поєднувала традиційні підходи із прогресивними інноваціями. У статті буде висвітлено ключові етапи життя та професійної кар'єри Івана Петровича, його внесок у медицину Поділля та той вплив, який його діяльність мала на становлення сучасних медичних стандартів. Аналіз спадщини цього лікаря допомагає не лише поглибити розуміння історії медицини в Україні, але й усвідомити важливість особистісного підходу до лікування та необхідність впровадження нових знань у практику сучасного лікаря.

Пастушин Іван Петрович народився 5 січня 1918 р. у смт. Сатанів Городоцького району Хмельницької області у робітничій родині. Батько Пастушин Петро Андрійович працював робітником у місцевому цукровому заводі, був репресований органами НКВД у 1937 р. Мати Підгурська Євдокія Войцехівна домогосподарка. Брат Володимир помер у 1936 р. від апендициту у віці 20 років, це і стало поштовхом для молодшого Івана стати лікарем-хірургом.

Рис. 1 Пастушин Іван Петрович (1918 – 2016 рр.) Заслужений лікар УРСР, кандидат медичних наук [4, арк. 11]

З 1932 – 1935 рр. навчався в Проскурівському медичному технікумі (нині Хмельницьке медичне училище), після закінчення якого один рік працював фельшером Бахматівецької дільничої лікарні Хмельницького району. В 1936 р. вступив до Вінницького медичного інституту, який закінчив в 1941 р. [1, арк. 1].

3 липня 1941 р. – 13 жовтня 1942 р. працював на медичних посадах [1, арк. 8].

20 травня 1942 р. під час бомбардування був важко поранений і контужений, попав у полон у м. Сміла Черкаської області [1, арк. 1]. Про те що Іван Петрович потрапив в полон засвідчує його колега Кучер Анатолій, він каже, «Під час Другої світової війни, у 1942 р. він разом з іншим лікарем, Пастушиним Іваном Петровичем, перебував у німецькому полоні у військовому шпиталі в м. Сміла, що на Черкащині». Кучер розповідає, «Вони разом потрапили до цього шпиталю в червні 1942 р.». Пастушин був поранений - у ногу та грудну клітку, а Кучер був контужений. Обидва лікарі пробули в полоні, у цьому шпиталі, до середини жовтня 1942 р. За словами Кучера, «Пастушина було звільнено з полону завдяки клопотанню Червоного Хреста, оскільки він отримав інвалідність через поранення» [1, арк. 12]. Інвалід другої групи Великої Вітчизняної війни [1, арк. 14-16].

З 1 квітня 1944 р. лікар Іван Петрович очолює хірургічне відділення Михайлівської районної лікарні, 27 серпня того ж року, він також обіймає посаду головного лікаря Михайлівської районної лікарні. Завдяки його ретельній роботі та організаторським здібностям відбулася повна реконструкція лікарні та поліклініки, що були пошкоджені під час німецької окупації. Значна увага приділялася створенню ефективної системи медичної допомоги, зокрема було налагоджено високий рівень хірургічної та гінекологічної допомоги в межах району, а також запроваджено чіткі механізми надання екстреної хірургічної допомоги. Завдяки цьому невідкладне лікування пацієнтів завжди здійснюється оперативно, що дозволяє підтримувати надзвичайно низький рівень післяопераційної смертності. Протягом своєї медичної практики лікар І. П. Пастушин підвищував свій професійний рівень, відвідуючи спеціальні курси удосконалення. Так, у 1944 – 1945 рр. він навчався у Київському інституті удосконалення з хірургії, а в 1947 р. пройшов спеціалізацію з онкології в Одеському інституті удосконалення лікарів. Як висококваліфікований хірург,

лікар Іван Петрович славиться виконанням складних оперативних втручань, переважно на органах черевної порожнини. Він активно впроваджує в свою практику сучасні методи лікування та інноваційні лікарські засоби, розширюючи межі можливостей медицини. Його діяльність приклад для наслідування в галузі охорони здоров'я [1, арк. 4].

За хорошу роботу отримував подяки від облздороввідділу та рай-здоровздраввідділу. Нагороджений двома медалями: «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.» «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941 – 1945 рр.» [1, арк. 5, 7].

4 травня 1951 р. нейрохірурга Пастушина Івана Петровича було переведено наказом №60 Облздоров'я з Михайлівської районної лікарні до Обласної лікарні в м. Проскурів для роботи за фахом [1, арк. 8].

З наказу Хмельницького міського військового комісаріату від 22 вересня 1955 р. №146, м. Хмельницький. У виконанні статей 14 і 15 Закону про загальний військовий обов'язок, а також наказу Міністерства оборони СРСР від 6 вересня 1955 р. №150, військовим комісаріатом було організовано й проведено значний обсяг роботи, спрямованої на реалізацію завдань призову до лав збройних сил. Завдяки спільним зусиллям створено належні умови для діяльності призовної комісії та функціонування збірного пункту. Особливо високо оцінюється наполеглива праця медичних працівників, які брали участь у роботі призовної комісії, зокрема лікарів комісії та профільних спеціалістів. Вони продемонстрували високий рівень професіоналізму та відповідальне ставлення до виконання своїх обов'язків. У контексті медичного огляду призовників їхня робота заслуговує особливої подяки. З огляду на винятковий внесок членів призовної комісії у цю важливу справу, висловлюється щира вдячність усім фахівцям, які брали активну участь в організації, проведенні та контролі за медичними обстеженнями та процесом призову. Їхній професіоналізм став запорукою успішного виконання цього надзвичайно важливого завдання [1, арк. 9].

І. П. Пастушин один із перших в республіці організував нейрохірургічну службу і нейрохірургічне відділення в Хмельницькій обласній лікарні. З цього часу в області стала надаватись спеціалізована нейрохірургічна допомога хворим. Спочатку було організоване нейрохірургічне відділення на 10

ліжок. У 1963 р. на 30 ліжок, а в теперішній час нейрохірургічне відділення має 40. За час роботи в районній і обласній лікарнях було прооперовано біля 10000 хворих загальнохірургічного, онкологічного і нейрохірургічного профілю [1, арк. 1].

Протягом своєї лікарської кар'єри доводилося здійснювати численні виїзди та авіаперельоти – до 60 разів на рік, адже тоді ще не існувало терміну «Ургентний нейрохірург». Іван Петрович проводив навчання з діагностики нейрохірургічних захворювань для невропатологів, травматологів і хірургів районних лікарень, організовував для них одномісячні стажування у нейрохірургічному відділенні обласної лікарні. За віддану працю був відзначений численними подяками, грамотами обласних органів охорони здоров'я та виконавчого комітету, а також виступав особисто нагородженим міністром охорони здоров'я. Його заслуги також були відзначені орденами Великої Вітчизняної війни I та II ступенів, орденом «За мужність» і 17 медалями. У 1966 р. за визначні досягнення в сфері охорони здоров'я йому було присвоєно звання «Заслужений лікар УРСР» [1, арк. 2].

У 1970 р. Іван Петрович захистив кандидатську дисертацію в Московському нейрохірургічному інституті імені Н. Н. Бурденка [1, арк. 11].

Він також активно займався науковою діяльністю, опублікувавши 56 робіт у медичних журналах і збірниках, а також запропонував 26 раціоналізаторських ідей [3, арк. 4]. У 1975 р. видав книгу для практикуючих лікарів під назвою «Крововиливи в мозочок» [2]. У книзі детально проаналізовано проблему судинних уражень головного мозку, яка є однією з найважливіших і складних тем у сучасній неврології та нейрохірургії. Ця проблема залишається надзвичайно актуальною через високу поширеність таких захворювань серед населення та значні показники смертності, яка посідає третє місце у світі після серцево-судинних і онкологічних хвороб. Як зазначає І. П. Пастушин, «Крововиливи в головний мозок становлять особливу загрозу, оскільки традиційні консервативні підходи до лікування нерідко виявляються недостатньо ефективними для порятунку життя пацієнтів». Протягом останніх десятиліть використання хірургічних методів у лікуванні крововиливів принесло значний прорив, дозволивши істотно знизити рівень смертності в таких випадках. Однак, незважаючи на досягнення, проблема залишається масштабною:

частота крововиливів у головний мозок коливається в межах від 1% до 13% серед усіх подібних патологій, а показники смертності залишаються дуже високими навіть при використанні консервативного лікування, досягаючи 60–80%. Особливо серйозну небезпеку становить утворення гематом, які негативно впливають на стовбур мозку, створюючи ситуацію, що вимагає термінового і негайного втручання. Перші спроби виконати хірургічне втручання під час таких станів часто не приносили очікуваних результатів через недостатню досконалість методів та обмеженість технічних можливостей. Проте сучасна медицина зробила значний крок уперед, і вдосконалені хірургічні підходи демонструють більш переконливі результати. Втім, залишається відкритим питання ранньої діагностики таких станів, визначення абсолютних показань і протипоказань для хірургічного лікування, а також технічного забезпечення оперативних втручань, що активно обговорюється й донині в медичному середовищі. У дослідженні представлено узагальнені результати роботи Київського інституту нейрохірургії, у якому накопичено суттєвий досвід у лікуванні крововиливів у головний мозок. На основі отриманих даних висвітлюються як сучасні підходи до терапії, так і перспективні напрямки покращення медичної допомоги для пацієнтів із цією складною патологією [2, арк. 3-4].

Іван Петрович був членом Всеукраїнської асоціації нейрохірургів, брав участь у Всесоюзних з'їздах і майже всіх всеукраїнських конференціях. За багаторічний внесок у розвиток нейрохірургії на другому Всесоюзному з'їзді нейрохірургів його було нагороджено пам'ятною медаллю імені Н. Н. Бурденка. Загалом його стаж роботи лікарем становив 60 років. Відгуки пацієнтів, зокрема зі словами вдячності за високий професіоналізм і людяне ставлення, неодноразово друкувалися в обласній пресі. А його фотопортрет з гордістю розміщували на Дошці Пошани Хмельницької обласної лікарні. З 2000 р. Іван Петрович припинив роботу через тяжке захворювання. Пішов із життя видатний нейрохірург 5 липня 2016 р. у віці 98 років [1, арк. 3].

Попри важкі обставини життя, зокрема репресії батька та смерть брата, Іван Петрович здійснив свою мрію стати лікарем. Закінчивши Проскурівське медичне училище та Вінницький медичний інститут, він розпочав кар'єру з початком Другої світової війни. У полоні, навіть поранений, продовжував допомагати

людям. Після звільнення очолив Михайлівську районну лікарню, сприяв її відновленню та покращенню медичних послуг. Головним досягненням Івана Петровича стало створення нейрохірургічної служби в Хмельницькій обласній лікарні, завдяки якій тисячі людей отримали шанс на зцілення. Він був не лише вмілим нейрохірургом, а й активним науковцем і педагогом, сприяючи підготовці нового покоління медиків. За багаторічну працю йому присвоїли звання «Заслужений лікар УРСР». Його ім'я назавжди увійшло в історію медицини Поділля, як приклад професіоналізму та людяності.

Список використаних джерел та літератури:

1. ДАХмО. Ф.6544. Оп.1. Спр. 1. Арк. 1-16.
2. ДАХмО. Ф.6544. Оп.1. Спр. 6. Арк. 4.
3. ДАХмО. Ф.6544. Оп.1. Спр. 8. Арк. 11.
4. ДАХмО. Ф.6544. Оп.1. Спр. 5. Арк. 3-4.

УДК 94(477.8):929

*Людмила Левандовська,
м. Хмельницький*

СВІДОК СТОЛІТТЯ: ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ ЛЕОНІДА ЛЕВАНДОВСЬКОГО ЯК ДЗЕРКАЛО ІСТОРІЇ ЯРМОЛИНЕЧЧИНИ

У статті досліджується життєвий шлях Леоніда Дем'яновича Левандовського (нар. 1924 р.) – українського педагога-довгожителя, чия біографія віддзеркалює історичні події ХХ-ХХІ століть на Ярмолинеччині. На основі спогадів та публікацій самого Леоніда Левандовського розкриваються ключові періоди його життя: дитинство в умовах колективізації та Голодомору, виживання під час німецької окупації, примусова праця у Німеччині, фільтраційний табір та військова служба у Сталінграді після звільнення. Особлива увага приділяється його багаторічній педагогічній діяльності як вчителя математики у школах Ярмолинецького району та активній публіцистичній роботі, що відображала життя рідного краю та сприяла збереженню історичної пам'яті. Життя Леоніда Дем'яновича Левандовського представлено як цінне джерело усної історії, що дозволяє